

faget via vort århundredes midler og medier. Bogen kommer vidt omkring begyndende med 1700-tallets »nye roman« og den historiske roman over offentlighedsstrukturen til New Journalism og radiomontage. De levende billeder interesserer mest, så Harms Larsen har særskilte afsnit om bl.a. dokumentarfilm, dokudrama og dramadok, såvel udenlandske som danske produktioner. I bogens anden afdeling behandles faktion og dramaturgi, faktaprogrammernes fortælle teknik og »Sandhed, løgn og det rene digt – i sprog og billeder«, hvor en væsentlig morale er, at selve det at dramatisere et stof samtidig er at fiktionalisere det, altså i større eller mindre grad at ophæve de konventioner om sandt og falsk, som normalt er grundlaget for faktafremstilling. Harms har et meget realistisk udgangspunkt, når han hævder, at forskellen mellem fakta og fiktion er kulturbestemt, at det er kulturen, der definerer et samfunds realitet på et givet tidspunkt og at »virkelighed« derfor først og fremmest er et produkt af sociale koder (s. 15).

Marschall McLuhan sagde for snart længe siden at »Mediet er budskabet«. I denne for faghistorikere relevante sammenhæng kan man stille spørgsmålet, om mediet betinger budskabet, og her giver Harms et forsigtigt svar: »Det er tilsyneladende kun en stærkt selekteret del af virkeligheden som egner sig til at blive behandlet i dramadok- og dokudramaformen« (s. 110). Det må være en opgave for historikerne at medvirke til at afgøre, hvor selekteret denne virkelighedsdel kan og skal være.

»Faktion som udtryksmiddel« er en slags »Historisk Teknik« for mediefolk. Den er ikke »Hvad er historie« men »Hvorledes historie i vor tids medier«.

Axel Bolvig

Tankekontrol og historieskrivning. Arkivpolitik fra NATO til Glasnost. Vandkunsten nr. 1, 1989. Red. af Søren Møller Christensen. Udg. af Center for Freds- og Konfliktforskning ved Københavns Universitet. 110kr. i løssalg, 220kr. for et abonnement på fire hæfter årligt.

En ny arkivlov er på trapperne, og det første nummer af *Vandkunsten*, Center for Freds- og Konfliktforskningens nye tidsskrift, er helliget temaet om de lukkede statsarkiver. Det er der kommet en række væsentlige artikler ud af, både af danske og udenlandske historikere, der klart har været med til at højne debatten – også selv om det redaktionelle afsæt, at der ikke er skrevet Danmarkshistorie efter 1945, turde være en fejl. Det samlede budskab er klart og entydigt, at Danmark i forhold til de lande vi gerne sammenligner os med hører til de mest restriktive når det gælder forskernes adgang til statens arkiver, og at dette hverken er rimeligt eller nødvendigt.

Blandt de 14 bidrag vil jeg fremhæve fire som jeg synes har særlig tyngde og perspektiv. Hæftets flagskib er *forskningsstipendiat Poul Villaumes »En studie i gråt«* om flystationeringsdebatten i begyndelsen af 1950'erne, der viser hvor ufyldstgørende de officielle fremstillinger er, og demonstrerer det groteske i at danske historikere skal bruge tid og dyre penge på at rejse til England og USA for at studere dansk NATO-politik via engelske og amerikanske akter – fordi arkiverne herhjemme er lukkede. *Professor Nikolaj Petersen* har ikke under sine studier i den åbne del af Udenrigsministeriets arkiver, dvs. perioden indtil 1949, fundet

forhold der under påberåbelse af statens sikkerhed kan begrunde den restriktive arkivpraksis og vil mene at klausuleringerne først og fremmest skyldes indenrigspolitiske og bureaukratiske hensyn, eller som han formulerer det, en tyndhudet, men grundlæggende misforstået frygt hos politikere og embedsmænd for kritik og kontrovers omkring sikkerhedspolitikken. Fra *professor Knut Einar Eriksen* – ekspert på norsk NATO-politik – får vi en systematisk og længe savnet komparation mellem arkivpraksis i en række lande, med en redegørelse for de bestræbelser der i 1988 førte til liberalisering af nedgraderingsbestemmelserne i Norge. Man bemærker at ressourceproblematikken har været et afgørende incitament for at arkivværket stillede sig forrest i kampagnen – hvor argumentet herhjemme har været det modsatte, nemlig at en liberalisering ville føre til et run på arkiverne, som man ikke ville have kapacitet til at honorere. I det hele taget er det tankevækkende at se det norske Riksarkiv som en progressiv kraft i arkivpolitikken, med dygtighed og held til at gennemføre store dele af sine forslag. Også på dette punkt kunne man ønske sig mere af »norske tilstande« i Danmark.

Det er utvivlsomt, at registerfrygten er en del af forklaringen på de skærper i adgangen til arkiverne der blev gennemført i slutningen af 70'erne – at beskyttelsen imod bl.a. edb-misbrug altså har haft en meget uheldig afsnitning på historikernes arbejdssituation. *Landsarkivar Grethe Ilsøe* tager problemet om den såkaldte »etiske kassation« op, med fremhævelse af at truslen imod arkiverne vil være afgørende bestemmende for hvor langt arkivvæsenet tør gå i en liberalisering. Men først og fremmest er hendes indlæg et forfriskende bud på en ny arkivpraksis. Hun foreslår således offentlighedsloven anvendt også på sager før 1971, hertil de almindelige adgangsfrister nedsat til 30 år, og etableringen af et tilgængelighedsnævn, udenfor Rigsarkivet, men sammensat af de berørte instanser, der skal behandle ansøgninger om adgang til stadig lukkede sager. Desværre ser det ud til at forslaget er en enlig svale i det overvejende konservativt indstillede arkivarmiljø.

Vandkunstens debutnummer er blevet fulgt op af temahæfter vedr. omvæltningerne i Østeuropa og om den 9. april 1940. Holder redaktionen linjen og første årgangs niveau, kan historikerne glæde sig over at have fået et nyt og anderledes tidsskrift af kvalitet.

Hans Kirchhoff

Scotland and Scandinavia 800-1800, ed. Grant G. Simpson (University of Aberdeen, The Mackie Monographs I) Edinburgh, John Donald Publishers, 1990, x + 154 pp. £ 20.00 (indb.).

Det første Mackie Symposium om Skotlands forbindelser med udlandet afholdtes i Aberdeen i september 1987 med skotsk-skandinavisk vevselvirkning igennem et årtusinde som emne. Der er ikke tilstræbt fuldstændig dækning af feltet – det ville have krævet en bog af helt andre dimensioner – men man har villet pege på områder, hvor videre forskning vil kunne lønne sig.

Bindet, der gengiver symposiets akter, indledes med et elegant causeri af Magnus Magnusson om Vikingetiden, medens Rosemary Power diskuterer de norrøne sagaers meddelelser om Skotland, hvorved især forstås øerne rundt om Skotland (Man, Hebriderne, Orkney og Shetland). Brian Smiths artikel om